

Försvarsutskottets betänkande

1981/82:5

om försvarets materielverks organisation m. m. (prop. 1980/81:199)

I betänkandet behandlas de förslag som regeringen – efter föredragning av dåvarande försvarsministern, statsrådet Eric Krönmark – har förelagt riksdagen i proposition 1980/81:199 (försvarsdepartementet). I betänkandet behandlas också motionerna 1980/81:2208 och 1980/81:2210 som har väckts med anledning av propositionen.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1980/81:199 föreslagit riksdagen att

1. ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om planeringen och genomförandet av försvarets materielanskaffning,
2. godkänna den indelning i huvudavdelningar för försvarets materielverk som föredragande statsrådet har förordat,
3. godkänna vad föredragande statsrådet har anfört om minskning av personalen vid försvarets materielverk,
4. bemyndiga regeringen att vidta de övriga åtgärder som erfordras för att genomföra vad föredragande statsrådet har förordat.

Bakgrund

Regeringen bemyndigade i september 1979 chefen för försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda vissa frågor rörande försvarets materielverks (FMV) uppgifter m. m. Utredningen som tog namnet 1979 års materielanskaffningskommitté överlämnade i oktober 1980 betänkandet (Ds Fö 1980:3) Materiel till försvaret. Till proposition 1980/81:199 finns fogade sammanställningar över materielanskaffningskommitténs överväganden och förslag (bilaga 2) och remissyttrandena över dessa (bilaga 3). Förslagen i propositionen bygger på resultatet av kommitténs arbete. I bilaga 1 till propositionen finns också en redogörelse för den nuvarande ordningen för materielanskaffning och för FMV:s nuvarande organisation.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern behandlar inledningsvis vissa förutsättningar som han anser bör gälla för materielanskaffningen och för den organisation som behövs för denna (s. 3–4). Han anger också vissa riktlinjer för planering och genomförande av materielanskaffning vilka riksdagen föreslås ta del av

(s. 4–6). Vidare läggs i propositionen fram förslag om indelningen av FMV i huvudavdelningar (s. 6–11). Försvarsministern informerar i detta sammanhang om vissa andra organisationsfrågor som han dock anser att det ankommer på regeringen att besluta om. Han anger också en personalram som utgångspunkt för planeringen av verksamheten vid FMV.

Motionerna

1980/81:2208 av Eric Holmqvist m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om minskning av personalen vid försvarets materielverk.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om enheten för undervattensvapen.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den gemensamma robotenheten.
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om genomförande av materielanskaffningen.

1980/81:2210 av Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om FMV:s dataverksamhet.
2. anhåller att regeringen återkommer med preciserade riktlinjer angående 1979 års datapolitiska besluts tillämpning inom försvarssektorn.

Utskottet

Försvarets materielverk (FMV) bildades den 1 juli 1968 genom att förutvarande armé-, marin- och flygförvaltningarna samt försvarets intendenturverk och försvarets förvaltningsdirektion sammanfördes till en myndighet (prop. 1968:107, SU 1968:106, rskr 1968:234). De organisatoriska förändringarna syftade bl. a. till att skapa en gemensam verksamhetsledning och gemensamma administrativa enheter.

Efter ett omfattande utredningsarbete beträffande FMV:s anskaffningsverksamhet m. m. lade regeringen i proposition 1971:124 fram nya förslag rörande verkets organisation. Med anledning av regeringsförslagen beslöt riksdagen våren 1971 att FMV fr. o. m. den 1 juli 1974 skulle organiseras på en enhet för central planering, huvudavdelningar för armé-, marin- och flygmateriel, en huvudavdelning i Karlstad och en huvudavdelning för administration (FöU 1971:22, rskr 1971:292). Centralplaneringen och den administrativa enheten skulle ha samordnande uppgifter resp. ansvar för gemensamma funktioner inom verket. Huvudavdelningen i Karlstad avsåg svara för fackmässig ledning av förrådsverksamhet, verkstadsdrift och förplägnad samt för biluttagning. De tre övriga huvudavdelningarna skulle huvudsakligen ha ansvaret för anskaffnings- och underhållsuppgifter för

resp. försvarsgren. Denna organisationsstruktur gäller alltjämt.

En central fråga har varit *personalinnehållet* i FMV:s organisation. Senast berördes den av riksdagen i samband med att behovet av ytterligare personalinskränkningar inom försvarsmakten behandlades i proposition 1977/78:63 om försvarsmaktens centrala ledning. Riksdagens beslut (FöU 1977/78:9, rskr 1977/78:174) innebar bl. a. att en reducering med ytterligare 700 anställda skulle gälla som ett klart riktmärke för personalminskningar vid FMV under tiden april 1978–mitten av 1980-talet.

Med anledning av nämnda riksdagsbeslut fick FMV i juni 1978 i uppdrag att lämna förslag om hur minskningen skulle genomföras. Resultatet av utredningsuppdraget (Org 85) lämnades beträffande verkets huvuddel i maj 1979 och beträffande huvudavdelningen för flygmateriel i september 1979. I proposition 1979/80:100 (bil. 6) redovisades FMV:s förslag och försvarsministerns ställningstagande till detta (s. 202–207).

På eftersommaren 1979 fick *materielanskaffningskommittén* i uppgift att se över formerna för den tidsmässiga och tekniska samordningen av försvarets materielanskaffning, pröva nuvarande former för samarbete mellan materielverket och industrin samt överväga uppgifter, organisation och arbetssätt för FMV. I detta arbete har Org 85 varit en av utgångspunkterna.

FMV:s organisation berörs också av resultaten av 1979 års militära flygindustrikommitté (MFK 79) och 1980 års underhållsutredning (U 80).

Som framgår av föregående redogörelse har FMV under senare år genomgått flera organisationsändringar och står nu inför överväganden om ytterligare ingrepp i dess organisation. Det har varit och är självfallet olägligt för FMV – liksom för andra organisationer i omvandling – att samtidigt som det utför sina för försvarsmakten viktiga uppgifter (jfr. FöU 1979/80:13 s. 50) anpassa verksamheten till fortlöpande förändringar i organisationen. Detta omorganisationsarbete måste emellertid enligt utskottet ses som ett led i en helt nödvändig strävan att nedbringa kostnaderna i försvarsmaktens fredsorganisation och skapa effektivare instrument för försvarsmaktens *materielanskaffning*. Det är i detta perspektiv de nu aktuella förslagen enligt utskottets mening bör bedömas.

Utskottet vill till en början något uppehålla sig vid vad som i propositionen anförts om *planeringen och genomförandet av försvarets materielanskaffning* (s. 4–6).

I propositionen uttalar försvarsministern att *materielanskaffningskommitténs* förslag rörande *planeringen* av materielanskaffningen är väl ägnade att ge en bättre anskaffningsprocess. Han bedömer dem vara av den arten att de kommer att aktualiseras i andra sammanhang, exempelvis i regeringens anvisningar för *perspektivplaneringen*. Försvarsministern framför i anslutning härtill sin uppfattning att FMV även i fortsättningen bör ha ansvaret för den s. k. tekniska prognosen. *Materielanskaffningskommittén* hade föresla-

gitt att försvarets forskningsanstalt skulle ha detta ansvar.

I fråga om genomförandet av materielanskaffningen för försvaret förordar försvarsministern – i likhet med materielanskaffningskommittén – ett ökat utnyttjande av industriföretag som huvudleverantörer. Han bedömer att försvarsindustrins konkurrenskraft förbättras därigenom. En ökad export skulle enligt kommittén bidra till att skapa tillverkningsserier som kan säkerställa en minsta ekonomiskt motiverad tillverkningskapacitet. Sveriges Industriförbund understryker i sitt yttrande över kommitténs förslag att det skulle innebära ett stöd för försvarsindustrins exportpotential om industriföretag i ökad utsträckning används som huvudleverantörer men framhåller också att kravspecifikationer och systemanpassning måste utarbetas av FMV.

I motion 2208 (s) vänder sig motionärerna mot Industriförbundets uppfattning som fått visst stöd i propositionen. De framhåller att vapenexporten till skillnad från annan export är av kontroversiell natur. Ett särskilt hänsynstagande till vapenindustrins intressen bör enligt deras förmenande inte ställas före kravet på att materielverkets beställningsverksamhet genomförs på det mest rationella sättet. Många företag på olika håll i landet har med framgång uppträtt som leverantörer till försvaret, och den speciella försvarsindustrins intresse får inte sättas före andra företags.

Utskottet har ingen erinran mot vad försvarsministern har anfört rörande planeringen av försvarets materielanskaffning.

Vad gäller genomförandet av nämnda anskaffning anser utskottet att ett ökat utnyttjande av industriföretag som huvudleverantörer inte behöver strida mot en rationell beställningsverksamhet. En effektiv materielanskaffning kan främjas av att man ökar företagens ansvar. Bl. a. behöver viss kompetens inte dubbleras. Vidare bör man med en sådan ordning – som också förutsätts i propositionen – kunna räkna med ett ökat ekonomiskt risktagande från huvudleverantörens sida. Motionärernas farhågor att en huvudleverantör kan komma att gynnas på andra företags bekostnad anser utskottet bör ses mot bakgrund av att det endast vid tillverkning av stora vapensystem bör vara aktuellt att utse huvudleverantör. Många leverantörer kommer inte att beröras eftersom det inte är lämpligt och – som försvarsministern framhåller – inte heller torde medföra några ekonomiska fördelar att vid anskaffning av enklare materiel anlita huvudleverantör.

När det gäller export av krigsmateriel vill utskottet peka på att 1978 års försvarskommitté har anfört (Ds Fö 1981:1 s. 166) att denna kan bidra till att vi inom landet kan behålla en angelägen utvecklings- och tillverkningskapacitet genom längre serier och därmed lägre kostnader för försvaret. Utskottet instämmer i detta men delar också kommitténs uppfattning att planeringen av försvarsmaktens materielinköp inte heller i framtiden får grundas på förutsättningen att vi skall exportera vissa kvantiteter av krigsmateriel. Utgångspunkten måste alltid vara våra egna behov.

Sammanfattningsvis bör materielverkets beställningsverksamhet genom-

föras på det sätt som är mest effektivt från försvarsmaktens synpunkt. Särskilda önskemål om industripolitiska, handelspolitiska eller andra hänsynstaganden bör som hittills bedömas av regeringen inom ramen för en helhetssyn på den aktuella frågan.

Med hänvisning till det anförda kan utskottet godta vad som anförs i propositionen i denna fråga. Detta innebär att utskottet inte förordar att riksdagen skall göra något uttalande i enlighet med yrkande 4 i motion 2208.

I propositionen föreslås beträffande organisationen av FMV att verket skall delas in i sex huvudavdelningar och liksom nu vara uppbyggt kring tre försvarsgrensinriktade huvudavdelningar. En ny huvudavdelning föreslås tillkomma för kommersiellt stöd såsom inköp, kvalitetskontroll och juridik. Dit avses bl. a. föras normalicavdelningen, kameralbyrån och den juridiska byrån inom den nuvarande administrativa huvudavdelningen. De återstående delarna av den administrativa huvudavdelningen avses slås samman med den nuvarande centralplaneringen till en ny huvudavdelning för central ledning. Chefen för denna huvudavdelning avses tillika vara ställföreträdare för generaldirektören. Organisationen av huvudavdelningen i Karlstad ändras inte enligt regeringsförslaget. Uppgiftsfördelningen mellan huvudavdelningarna i den förordade organisationen framgår översiktligt av en tablå på s. 11 i propositionen. Den redovisade uppgiftsfördelningen bygger bl. a. på en strävan att samla personalresurserna till gemensamma tekniska enheter. Försvarsministern bedömer att verket härigenom kan fullgöra sina uppgifter på ett mer flexibelt och resursbesparande sätt än i den nuvarande organisationen.

I propositionen underställs endast frågan om verkets indelning i huvudavdelningar riksdagen för beslut. I enlighet med riksdagens ställningstagande till principerna för dess medverkan i organisationsbeslut (prop. 1979/80:100 bil. 7, FöU 1979/80:29, rskr 1979/80:326, prop. 1979/80:135, FöU 1979/80:15, rskr 1979/80:318) redogör försvarsministern emellertid också för sina avsikter rörande organisationsutformningen i övrigt. Han framhåller därvid betydelsen av att i de försvarsgrensinriktade huvudavdelningarna finns en stark systemledning. I propositionen redogörs för hur vissa för verket gemensamma enheter skall ingå i de försvarsgrensinriktade huvudavdelningarna vid sidan av deras försvarsgrensspecifika enheter. Det gäller bl. a. enheter för anskaffning av eldrörsvapen och ammunition samt av robotmateriel som föreslås ingå i huvudavdelningen för armémateriel. Motion 2210 (m) och ett par av yrkandena i motion 2208 (s) tar upp vissa punkter i försvarsministerns redogörelse till kritisk granskning. Det rör handläggningen av ärenden rörande undervattensvapen och robotar samt datafrågor. Motionsyrkandena innebär i huvudsak följande.

Inom huvudavdelningen för marinmateriel skall enligt de överväganden som försvarsministern gör i propositionen fullgöras uppgifter som rör

sammanhållning av system, fartyg, undervattensvapen, elektronik och underhåll. Materielanskaffningskommittén föreslog att för dessa uppgifter skulle finnas inrättade en systemavdelning, en fartygsavdelning, en elektronikavdelning och en underhållsavdelning. Försvarsministern anmäler att utöver den fartygsenhet som materielanskaffningskommittén har föreslagit bör enligt hans mening tillkomma en enhet för undervattensvapen, främst minor och torpeder.

I motion 2208 (s) vänder sig motionärerna mot försvarsministerns överväganden att inrätta en ytterligare enhet inom huvudavdelningen för marinmateriel. Enligt deras mening finns det en fara i att på detta sätt skapa en specialenhet för undervattensvapen. En sådan specialenhet kan enligt motionärerna försvåra den utveckling mot en bättre samordning av materielanskaffningen som t. ex. Landsorganisationen har pekat på. Uppgifter som hänger samman med undervattensvapen bör lösas inom ramen för den avdelningsstruktur som utredningen har föreslagit. Riksdagen bör därför – anser motionärerna – hålla fast vid materielanskaffningskommitténs förslag.

Motion 2208 (s) tar också fasta på ett uttalande av försvarsministern som rör organisationen för handläggning av robotfrågor inom FMV. Motionärerna anser att syftet med den gemensamma robotenhet som föreslås ingå i huvudavdelningen för armémateriel delvis tas tillbaka genom försvarsministerns betoning av behovet av ett starkt systemkunnande inom de anskaffande huvudavdelningarna. Han motiverar behovet med hänvisning till den starka tekniska och systemmässiga integrationen främst mellan flygplan och robotar men också mellan fartyg och robotar. Uttalandet skapar, anför motionärerna, oklarhet vid utformningen av detaljorganisationen. Även i denna del bör regeringen enligt motionärernas mening hålla fast vid kommitténs förslag, som innebar en koncentration av resurserna för robotfrågor till huvudavdelningen för armémateriel.

Motion 2210 (m) har som utgångspunkt att propositionens förslag till omorganisation av FMV skall genomföras. Mot denna bakgrund behandlar motionären följderna för verkets rationaliserings- och dataverksamhet. Motionären erinrar om att riksdagen våren 1979 fattade ett principbeslut som innebar att ansvaret för datasystemens konstruktion och drift skall följa de ansvarsgränser som gäller för övrig verksamhet vid en myndighet. Enligt motionären måste varje proposition om en enskild myndighets organisation innehålla en avstämning mot detta riksdagsbeslut. Den dataverksamhet som finns vid FMV bedömer motionären vara tillräckligt stor som bas för tillämpning av riktlinjerna i riksdagsbeslutet. Enligt motionen skulle dessa bäst motsvaras av en organisation där varje huvudavdelning får sin egen datachef och där samordningen inom verket anförtros en kommitté som består av dessa sex chefer. Motionären anser det emellertid vara en utopi att tro att förslaget skall kunna genomföras omgående. Utvecklingen bör dock enligt hans mening gå i den skisserade riktningen. Han anser det vara svårt att

bygga upp 1990-talets datasystem på angivet sätt så länge försvarets datacentral och försvarets rationaliseringsinstitut behåller sitt nuvarande ansvar för försvarets dataverksamhet.

Utskottet konstaterar att till den del materielverkets organisation underställs riksdagen för beslut har regeringsförslaget inte ifrågasatts i någon motion. Inte heller utskottet har funnit anledning till erinran mot förslaget till *indelning i huvudavdelningar*. Utskottet kan därför biträda att FMV delas in i sex huvudavdelningar med de uppgifter som anges i propositionen.

Som utgångspunkt för behandling av frågan om den särskilda enheten för undervattensvapen inom huvudavdelningen för marinmateriel vill utskottet erinra om att anskaffningen av undervattensvapen f. n. handläggs inom huvudavdelningens vapenavdelning. För uppgiften finns f. n. ca 65 anställda. Enligt organisationsförslaget skall vapenavdelningen utgå. De ärenden rörande eldrörsvapen och robotar som f. n. också handläggs där avses föras till för verket gemensamma enheter inom huvudavdelningen för armémateriel. Materielanskaffningskommittén redogör inte närmare för sin uppfattning om hur frågor rörande undervattensvapen bör inpassas i FMV:s organisation. Av kommitténs organisationsförslag kan dock utläsas att den har räknat med att dessa ärenden skall handläggas inom huvudavdelningens för marinmateriel fartygsenhet. Motion 2208 (yrkande 2) anknäver till kommitténs uppfattning som man anser bör följas.

Försvarsministern detaljredovisar inte utformningen av den enhet för undervattensvapen som han förordar. Han lämnar t. ex. frågan om den skall vara avdelning eller byrå öppen. Utskottet ser hans överväganden främst som en markering av att FMV:s befattning med ärendegruppen – knapphändigt behandlad i kommitténs förslag – inte har blivit bortglömd. Mot denna bakgrund räknar utskottet med att det ges utrymme för stor flexibilitet när det gäller utformningen av detaljorganisationen på denna punkt. Uppgifterna rörande undervattensvapen är så särpräglade att de naturligen bör på något sätt hållas samlade inom organisationen. Om detta sker i en avdelning, i en byrå eller i annan enhet bör enligt utskottet få bli beroende av praktiska överväganden inom ramen för det återstående arbetet med detaljorganisationen. Riksdagen bör därför inte nu göra något uttalande som binder regeringen i detta arbete.

Ett annat yrkande (yrkande 3) i motion 2208 tar som nämnts fasta på försvarsministerns uttalande om behovet av ett starkt kunnande rörande robotsystem inom de anskaffande huvudavdelningarna. Uttalandet görs i anslutning till att försvarsministern förordar materielanskaffningskommitténs förslag att till huvudavdelningen för armémateriel knyta en för hela verket gemensam enhet för anskaffning av robotar. Både under utredningsarbetet och i samband med remissbehandlingen har man varit medveten om att vissa problem kan följa med en sådan organisation. Dessa hänger – som försvarsministern betonar – samman med den starka tekniska och systemmässiga integration som finns främst mellan flygplan och robotar men också

mellan fartyg och robotar. Försvarsministern har genom sitt uttalande pekat på ett sätt att lösa problemet. Uttalandet ligger i linje med vad flera remissmyndigheter har framhållit. Hur en lösning i detalj skall utformas måste enligt utskottets mening anstå tills man tar ställning till detaljorganisationen. Utskottet har ingen erinran mot att man därvid har försvarsministerns uttalande som riktmärke i arbetet men understryker att man så långt det är möjligt bör ta till vara fördelarna med en gemensam robotenhet och undvika lösningar som innebär att FMV:s kompetens på området blir dubblerad. Något särskilt uttalande av riksdagen behövs inte.

Vad beträffar dataverksamheten vid FMV vill utskottet erinra om att riksrevisionsverket i en revisionsrapport rörande utvecklingen av ADB-system vid FMV (1981-03-31) har framhållit att centralplaneringen borde få ett större ansvar för verkets egen ADB-verksamhet. I propositionen räknar försvarsministern med att detta krav skall kunna tillgodoses genom den kraftsamling av FMV:s ledningsresurser till den nya huvudavdelningen för central ledning som den förordade organisationen innebär. Enligt motion 2210 bör ADB-verksamheten vid FMV inriktas mot en organisation som i högre grad än den föreslagna blir knuten till huvudavdelningarna. Överväganden i motionen rör också ändringar som berör andra myndigheter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde än FMV.

Utskottet vill beträffande dataverksamheten särskilt påpeka att det finns en stark strävan till kostnadsminskning genom personalreduceringar inom försvarsmaktens fredsorganisation. Möjligheten till ett flexiblere personalutnyttjande var ett av motiven till att utskottet biträdde förslaget om en gemensam resurspool (försvarets datacentral) för utveckling av försvarsmaktens ADB-system (FöU 1979/80:19 s. 20).

Strävan efter en minskning av kostnaderna kan, liksom riksrevisionsverkets synpunkter, också motivera att ansvaret för dataverksamheten inom FMV koncentreras på föreslaget sätt. Utskottet är inte berett att förorda att riksdagen gör något uttalande om dataverksamheten inom FMV eller i övrigt inom försvarsmakten innan man har fått erfarenheter av den organisation som nu är aktuell. Båda yrkandena i motion 1980/81:2210 bör enligt utskottets mening avslås.

Utskottet tar slutligen upp frågan om personalramen för FMV. Som framgår av redogörelsen i det föregående har riksdagen godtagit en reduktion av FMV:s personal med ytterligare 700 anställda som en klar riktpunkt för personalminskningen under tiden april 1978 – mitten av 1980-talet. Org 85 angav en personalram om 3 182 år 1990. Enligt materielanskaffningskommittén bör antalet anställda inom FMV vid nämnda tidpunkt vara 2 650. Regeringsförslaget anger att FMV i sin planering bör utgå från kommitténs förslag till personalminskning. Därvid har inte tagits hänsyn till de personalförändringar som kan komma att ske inom de delar av verket till vilka slutligen ställning inte tas i propositionen (vissa delar av

huvudavdelningen för flygmateriel och organisationen för underhållsverksamhet). Enligt propositionen bör FMV redovisa effekterna av personalminskningarna vid olika kontrollpunkter, bl. a. konsekvenserna för berörd personal. Den första kontrollpunkten föreslås infalla år 1985. I det sammanhanget framhålls bl. a. att antalet anställda inte får minskas till priset av ökat konsultutnyttjande. Det betonas också att personalminskningen skall vara ett medel i strävandena att med en effektivare organisation åstadkomma lägre kostnader för anskaffning, drift och underhåll av materiel och inte betraktas som det övergripande målet.

I motion 2208 (s) framhålls att frågan om personalminskning i försvarsmaktens fredsorganisation behandlas av 1978 års försvarskommitté. Motionärerna anser mot denna bakgrund att det inte är motiverat att för en enda central myndighet nu fastställa personalramar, medan dessa för återstoden av myndigheterna beslutas i samband med 1982 års försvarsbeslut. Enligt deras mening bör man inrikta sig på en större personalminskning vid FMV än den som anges i propositionen. Motionärerna anser att riksdagen inte nu bör fatta något slutligt beslut i frågan.

Utskottet har redan inledningsvis framhållit att det är angeläget att nedbringa kostnaderna i försvarsmaktens fredsorganisation. Ett led i dessa strävanden är att minska personalen, bl. a. inom FMV. I propositionen förordas att FMV i sin planering skall utgå från att antalet anställda år 1990 skall vara 2 650. Arbetsutskottet för fredsorganisationsfrågor inom 1978 års försvarskommitté har anmält till kommittén att personalramen vid FMV budgetåret 1991/92 enligt arbetsutskottets mening bör bestämmas till högst 2 450 anställda. Försvarsutskottet anser att det mot denna bakgrund står klart att personalminskningen vid FMV måste fortsätta i så snabb takt som är möjlig utan att riskera verkets förmåga att lösa sina uppgifter eller åsidosätta berättigad hänsyn till den berörda personalen.

Utskottet anser att övervägande skäl talar för att riksdagen som riktmärke för personalminskningen bör fatta beslut om personalram för FMV i den utsträckning som propositionen innehåller förslag. Riksdagen är självfallet oförhindrad att fatta ett nytt och annorlunda beslut i frågan om detta är motiverat av överväganden t. ex. i samband med ett nytt försvarsbeslut. Motion 2208 bör enligt utskottets mening avslås i denna del.

Utskottet har i övrigt inte någon erinran mot regeringens förslag.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om planeringen av försvarets materielanskaffning,
2. att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motion 1980/81:2208, yrkande 4, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om genomförandet av försvarets materielanskaffning,
3. att riksdagen godkänner den indelning i huvudavdelningar för

- försvarets materielverk som föredragande statsrådet har förordnat.
4. att riksdagen avslår motion 1980/81:2208, yrkande 2, om den organisatoriska inpassningen av resurser för undervattensvapen.
 5. att riksdagen avslår motion 1980/81:2208, yrkande 3, om resurserna för robotfrågor inom försvarets materielverk.
 6. att riksdagen avslår motion 1980/81:2210, yrkande 1, om dataverksamheten inom försvarets materielverk.
 7. att riksdagen avslår motion 1980/81:2210, yrkande 2, om dataverksamheten inom försvarsmakten.
 8. att riksdagen med bifall till propositionen och avslag på motion 1980/81:2208, yrkande 1, godkänner vad föredragande statsrådet har anfört om minskning av personalen vid försvarets materielverk.
 9. att riksdagen bemyndigar regeringen att vidta de övriga åtgärder som erfordras för att genomföra vad föredragande statsrådet har förordnat.

Stockholm den 3 november 1981

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Eric Holmqvist (s), Gudrun Sundström (s), Hans Lindblad (fp), Roland Brännström (s), Gunnar Oskarson (m), Ulla Ekelund (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Karl-Erik Svartberg (s), Anders Gernandt (c), Holger Bergman (s), Eric Hägelmark (fp) och Axel Andersson (s).

Reservationer

1. Särskild enhet för undervattensvapen

Eric Holmqvist, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Evert Hedberg, Karl-Erik Svartberg, Holger Bergman och Axel Andersson (alla s) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 7 börjar "Försvarsministern detaljredovisar" och slutar "detta arbete" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det inte finns tillräcklig anledning att i enlighet med försvarsministerns överväganden inom huvudavdelningen för marinmateriel skapa ytterligare en enhet för undervattensvapen. En sådan organisation kan

motverka den förbättrade samordning av materielanskaffningen som är syftet med förslagen i propositionen. Den mest rationella lösningen är att ifrågakarande ärenden handläggs i fartygsavdelningen inom huvudavdelningen för marinmateriel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan i moment 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med bifall till motion 1980/81:2208, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om den organisatoriska inpassningen av resurser för undervattensvapen.

2. Personalramen för försvarets materielverk

Eric Holmqvist, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Evert Hedberg, Karl-Erik Svartberg, Holger Bergman och Axel Andersson (alla s) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 9 börjar "Utskottet anser" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att personalminskningarna inom FMV bör inriktas mot en mindre personalram än den som anges i propositionen. För detta talar bl. a. att arbetsutskottet för fredsorganisationsfrågor inom 1978 års försvarskommitté har uttalat sig för en betydligt mindre ram. Utskottet finner emellertid att det nu inte finns underlag att ta ställning till ett klart angivet riktmärke för personalminskningarna vid FMV. De personella konsekvenserna av militära flygindustrikommitténs och 1980 års underhållsutrednings arbeten har inte hunnit beaktas. Försvarskommittén arbetar med frågan om ytterligare personalminskningar i fredsorganisationen. Tidigast i samband med 1982 års försvarsbeslut kommer det enligt utskottets mening att finnas tillräckligt underlag för att ta ställning i frågan och då i ett vidare sammanhang än som nu är möjligt.

dels att utskottets hemställan i moment 8 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1980/81:2208, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om minskning av personalen vid försvarets materielverk.

Särskilt yttrande

av Göthe Knutson (m)

De nuvarande statliga datasystemen har byggts upp under 1960- och 1970-talen när datorbearbetningar var proportionsvis dyra jämfört med personal. Datorerna var få, tillgången på expertis begränsad. Man önskade snabba rationaliseringsresultat, och prioriterade dessa på bekostnad av

exempelvis klara ansvarsgränser för kostnadsuppföljning och systemunderhåll.

Som följd av dessa förhållanden fick vissa statliga sektorer särskilda ansvarsgränser för dataverksamheten, vilka skilde sig från de som gällde myndigheternas normala verksamhet och de lagar som styr denna. Flera specialmyndigheter tillkom, exempelvis DAFA och FDC.

Det råder numera stor enighet bland databranschens företrädare att ADB-tekniken genomgått en förändring. Särskilt 1960-talets centraliserade datasystem representerar ett stadium med olämpliga konsekvenser. ADB-teknikens ungdomsår när man började ana möjligheterna men ändå inte kunde tygla alla problem. Vi måste noga överväga hur vi steg för steg lägger om de rutiner som då byggdes upp. Omläggningen kan kosta väldiga summor om den sker för snabbt, men den kan också ske utan påtagliga kostnader om takten endast följer de naturliga tillfällena som bjuds. Dessa är dels beslut om nya system, dels beslut om nya myndighetsorganisationer, som exempelvis FMV:s.

1979 års databeslut

Riksdagens principbeslut 1979 om statens dataverksamhet innehåller därför inte något om genomförandetakten. Det togs i enighet (prop. 1979/80:124, FiU 1979/80:26, rskr 1979/80:308) och innebär att varje myndighet svarar för sitt eget behov av datorstöd när inte särskilda skäl finns. Varje sektor, försvaret, socialförsäkringen, etc. betjänas således billigare och effektivare av att varje myndighet inom sektorn tar självständigt ansvar för utveckling och drift.

Vinsten av snävt datormaskinell optimering är alltså numera – till skillnad från 1960-talet – så begränsad att det inte lönar sig att offra kostnaden för invecklad sektorsamordnad ADB-verksamhet, som oftast också är mycket sårbar.

Försvaret intar ingen särställning utan 1979 års principbeslut gäller. Det är endast speciellt på så sätt att försvaret hunnit längre än andra sektorer, vilket närmast är ett bevis på effektivitet och kostnadsmedvetande.

Lång anpassning

Försvarets anpassning till de nya principerna kräver därför lång tid, och säkert fortsätter omläggningarna även på 1990-talet. Det är det tempo som måste gälla; en snabbare takt skulle medföra betydande kapitalförstöring i nu fungerande system.

Det kan låta betryggande när man talar om "daturutiner för 90-talet", dvs. långt in i framtiden. Men så är det inte. Beslut skall nu tas om rutinernas struktur liksom beslut om organisationen som bygger och driver rutinerna.

De som arbetar med dessa frågor borde ha fått sitt arbete underlättat av riksdagen på det enkla sättet att försvarsutskottet, i enlighet med min motion 2210, uttalat att när inte särskilda skäl föreligger gäller 1979 års beslut dels för FMV:s framtida datarutiner, dels som riktpunkt för den nya organisation som nu byggs upp.

Det bör konstateras att vare sig det sker som följd av FMV-översynen eller för sig, bör försvarets datororganisation prövas i relation till 1979 års beslut. FMV svarar ensamt för nästan hälften av försvarets dataverksamhet.

Oklart tillägg

I budgetpropositionen 1978/79 bil. 7 s. 74 uttalade dåvarande försvarsmministern Lars De Geer att 1979 års beslut bör gälla också försvaret, men med ett oklart tillägg att datorer, programvaror, skydd, drifts- och underhållsorganisation m. m. bör vara integrerade. Realiteter återstår då, vilket också är vad han skriver, endast "ansvaret" hos den enskilda myndigheten.

Det kan noteras att statsrådet i nämnda proposition inte återopar 1979 års beslut vid namn. Beslutet var faktiskt inte taget när budgetpropositionen lades. Men texten följer den senare under våren presenterade ADB-propositionen. Samråd har alltså förekommit.

Man kan endast beklaga att försvarets dataverksamhet under ytterligare en tid tvingas planera utan klara riktlinjer.

